

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Стефка Венкова**, Институт за изследване на изкуствата – БАН,

за дисертационния труд на **Андрей Иванов Касабов** – докторант

към катедра „Практическо богословие”,

Богословски факултет на СУ „Св. Климент Охридски”

на тема:

МУЗИКАЛНОТО ТВОРЧЕСТВО НА ЙЕРОМОНАХ НЕОФИТ РИЛСКИ – ЛИЧНИ ТВОРБИ

за присъждане на образователната и научна степен доктор

Дисертационният труд на Андрей Касабов се вписва в актуалната през последните три десетилетия у нас тенденция към изследване на авторските творби, създадени въз основа на музикалните богослужебни жанрове, като се предлага тяхното многоаспектно разглеждане с изявен стремеж към цялостно обхващане на проблематиката чрез съвременни методологични подходи.

Настоящото изложение притежава високи научни качества – логично структуриран текст; ясно заявени предмет, цел и задачи на изследването; поставяне на разглежданите въпроси в широкия културноисторически контекст на Възрожденската епоха; детайлна аналитична и сравнителна работа с музикалните творби; ясен и същевременно задълбочен изказ; осмислянето на музикалната дейност и творчество на йеромонах Неофит Рилски в пресечната точка между богословието и музикологията, в чийто фокус е важно да се изследва музикалноцърковното ни наследство.

Акцентът в текста се поставя върху музикалното творчество на йеромонах Неофит Рилски, за което, както отбелязва докторантът, “е писано сравнително малко” (с. 9), в сравнение с изследванията, посветени на неговата педагогическа дейност. В този смисъл настоящото изследване е

първо монографично изследване на музикалната и музикалнотворческата дейност на йеромонах Неофит Рилски.

Още с първите изречения в предговора, Андрей Касабов заявява своята позиция относно ролята на йеромонах Неофит Рилски в развоя на българската и балканската православна църква. Той го определя като “баща на съвременната българска църковнопевческа традиция”, “най-виден представител на Рилската църковнопевческа школа”, (с. 4), т.е. като личност, която повлиява най-осезаемо върху църковно певческото изкуство у нас през XIX в. Тази теза на докторанта убедително се разкрива и проследява в целия текст.

Заявените в увода предмет, цел и задачи на изследването са ясно формулирани. Методологията се базира въз основа на определения като “интердисциплинарен” характер на труда (с. 11), като това дава предпоставка за следването на комплексен изследователски подход. При посочването в текста на различните подходи, бих препоръчала да се обяснят по-ясно термините при позоваването върху “сравнително-критична и компаративна” методология (с. 12).

Текстът е структуриран в три глави, с предговор, увод, заключение, приложения и използвана литература. Намирам за логичен и адекватен спрямо обекта на изследване и заявените цели и задачи, подхода от общото – “Българското културно възраждане и църковната музика” (Глава 1) и “Рилската певческа школа от края на XVIII и XIX в.” (Глава 2) към конкретното – “Музикалното творчество на йеромонах Неофит Рилски” (Глава 3). Бих определила като основен принос на дисертационния труд поставянето на въпроса за музикалното творчество на йеромонах Неофит Рилски в цялостния контекст на неговото време. От една страна, това дава възможност за едно по-цялостно осмисляне на неговото дело спрямо

културноисторическите рамки на епохата, а от друга страна – това поставя върнатата основа, върху която да се проектират резултатите от неговото дело върху цялостния развой на църковнопевческата практика – както на ареал на действие – у нас и на Балканите, така и като времеви отрязък, достигащ до съвременността. Като много важно определям и очертаването на йеромонах Неофит Рилски като духовно чедо и ревностен пазител на монашеските традиции и наследството на Рилския манастир, включително и по отношение на неговото музикалнопевческо и книжовно дело.

В третата глава Андрей Касабов разглежда музикалните творби от йеромонах Неофит Рилски, като предлага задълбочаване на познанието за тях по отношение на: уточняване на авторството на песнопенията както въз основа на информация от по-ранни изследвания по темата, така и на неговите собствени наблюдения, както и цялостен опис на неговото творчество по литургични адреси, като към всяко произведение се посочват и ръкописите, в които се намира то. Проучването на авторските музикални творби разкрива не само високата музикална образованост и качества на йеромонах Неофит Рилски, но и повдига въпроса за равнището на авторството, при което “стилът изцяло се подчинява на законите и спецификата на жанра при използване на характерните композиционно-структурни елементи” (с. 207). Интерес предизвиква по-детайлното разглеждане на авторството на песнопението “Покаяние учителя”, ирмос за св. Йоан Рилски. Бих препоръчала да се проследи изписването на заглавието в текста, тъй като се среща като: “Се покаяния учителя” (с. 4), “Покаяния учителя” (с. 11) и “Се покаяния” (с. 169). Ако тези различия са нарочни, то следва да се обясни причината за тях.

Приемам заявените приноси на дисертационния труд, тъй като те определят важните за изследването постижения както по отношение на

научната новост, така и по отношение на интерпретацията на вече известна информация.

При бъдещото публикуване, което препоръчвам горещо, е добре да се прецизират няколко неща: Да се огледат встъпителните думи към отделните глави и точки към тях, тъй като се дава вече казана информация, например Глава 3 и т. 3.3, където има буквално повторение. На с. 22 бих предложила да се уточни какво се разбира под “в това време се очертават музикалните диалекти”. При въвеждането на темата за многогласното пеене и неговото навлизане у нас (с. 33), ми се струва наложително да уточня, че първите сведения за неговата поява са от края на 30-те години на XIX в. Сведения за това дават Агапия Баларева в книгата си “Хоровото дело в България (от средата на XIX век до 1944)” (1992) и Андрей Андреев в монографията си “Възрожденският Пловдив и музиката” (2016).

Авторефератът включва всички необходими елементи, като отразява пълно и адекватно съдържанието на труда. Авторът има две публикации по темата на дисертационния труд, реализирани през 2018 г. и една под печат, които представят съществени моменти от изследването.

Въз основа на приносния характер на дисертационния труд давам своята положителна оценка за него и предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Андрей Иванов Касабов образователната и научна степен доктор в професионално направление 2.4. „Религия и теология”, научна специалност “Църковна музика”.

23 април 2019 г.

доц. д-р Стефка Венкова